

πλούσιο μέτοχο τῆς Τραπεζῆς, ποῦ εἶναι αἰωνίως ἄεργος. Καί μάλιστα καταδιώκεται καί ἀπό τήν ἀστυνομία, ποῦ φυλάει μέ τοὺς φτωχοὺς στρατιῶτες καί χωροφύλακες τὰ χρηματοκιβώτια τοῦ πλουσίου. Αὐτὰ ἄρκοῦν γιά νά φανῆ ἂν μπορούν αἱ ἠθικαὶ ἰδέαι νά εἶναι ἀνεξάρτητοι τῶν οἰκονομικῶν ὄρων τῆς κοινωνικῆς συγκροτήσεως κάθε ἐποχῆς.

Ἀλλά καί τὸ νομικὸν φαινόμενον, ἡ νομικὴ συνείδησις, αἱ νομικαὶ πράξεις, ἦτοι τὸ φαινόμενον κατὰ τὸ ὅποιον ἡ κοινωνία ἀναγνωρίζει πράξεις ὡς ἀπαγορευόμενας καί ἐπιβάλλει ποινάς, ἐξελίσσεται κατὰ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ οἰκονομικοῦ φαινομένου. Οἱ νομικοὶ θεσμοὶ ἀκολουθοῦν μάλιστα τὰ ἠθικὰ παραγγέλματα, ποῦ διδάσκονται σὲ κάθε ἐποχῇ. Αἱ πράξεις ποῦ θεωροῦνται ἐκάστοτε ἀπηγορευόμεναι, αἱ νομικαὶ ὑποχρεώσεις τοῦ ἀνθρώπου, ὅλαι αἱ νομικαὶ σχέσεις, ἡ βάσις τῆς νομικῆς διαρρυθμίσεως, ὅλα αὐτὰ στηρίζονται ἀπάνου στίς οἰκονομικὰς ἀνάγκας κάθε ἐποχῆς καί εἰς τὸ συμφέρον τῆς ἐπικρατοῦσης εἰς κάθε ἐποχῇ κοινωνικῆς τάξεως*. Κάθε νέα τάξις ποῦ ἐπικρατεῖ ἀνατρέπει τὰς ἰδέας περὶ δικαίου καί συνεπῶς ὅλη τὴ νομικὴ βάσι τῶν θεσμῶν. Πρὸ αἰῶνων ἤδη (1690) εἶπε ὁ Ἄγγλος φιλόσοφος Locke :

* Οἱ νόμοι, λέγει ὁ Μάρξ, εἶνε ἀποτέλεσμα τῶν ὕλικῶν σχέσεων τῆς παραγωγῆς. (Τὸ Κεφάλαιον τόμ. Α'. Τμήμα Ζ', κεφ. 23).

«ὅπου δὲν ὑπάρχει ἰδιοκτησία δὲν ὑπάρχει καὶ ἀδικία. Αὐτὸ εἶναι τόσο βέβαιον ὡς τὸ Ἐὐκλείδειον ἀξίωμα. Διότι, ἀφοῦ ἡ ἰδιοκτησία εἶναι δικαίωμα ἐπὶ κάποιου πράγματος, ἡ δὲ ἀδικία εἶναι ἡ ἐπέμβασις ἢ παραβιάσις δικαιώματος, ἔπεται ὅτι ἡ δευτέρα δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρχη χωρὶς τὴν πρώτη».

Καὶ πράγματι εἰς τοὺς Ἑσκιμῶους, Φουεζίνους καὶ ἄλλους ἡμιαγρίους λαοὺς, ὅπου ὑπάρχει ὁ πρωτογενής, αὐτόματος, φυσικός, ἀνοργάνωτος κομμουνισμός, καὶ δὲν ἀναγνωρίζεται ἰδιοκτησία, δὲν ὑπάρχουν καὶ ἀδικήματα. Ὅλα τὰ ἀδικήματα σήμερον βᾶσιν ἐχουν ἄμεσῃ ἢ ἔμμεσῃ τὴν ἰδιοκτησία. Καὶ ἡ ἐξέλιξις τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἀποδεικνύει ὅτι ταῦτα ἀκολούθησε τὴν ἐξέλιξιν τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἐκάνονιζε τὰ παραγγέλματά του. Εἰς τὴν περίοδον τῆς φυσικῆς οἰκονομίας περσότερον ἰσχύει ὁ νόμος, ποὺ λέγεται τοῦ ἀντιπεποιθότος. Ὅταν ὁ δοῦλος ὅμως ἄρχισε νὰ ἔχη οἰκονομικὴ σημασία, ποινή εἶναι ἡ ἀπώλεια τῆς ἐλευθερίας καὶ ἡ μεταβολὴ τοῦ πταίστου εἰς δοῦλον. Εἰς τὴν χρηματικὴν οἰκονομίαν τὴν ἐκδίκεσιν καὶ τὴν σωματικὴν ποινὴν ἀντικατέστησεν εἰς πολλὰ ἢ χρηματικὴ ἰκανοποίησις. Σήμερον καὶ ἡ βαρύτερη ὕβρις ἀποτιμᾶται εἰς χρήματα, ποὺ ἐξαγοράζουν τὴν ψυχικὴν ὀδύνην !

Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μὲ τοὺς θεσμοὺς περὶ τῆς

προσωπικῆς τῶν πολιτῶν καταστάσεως. Τὸ ἴδιο καὶ μὲ τῆ νομοθεσία ἐπὶ τῶν πραγμάτων.

Εἶναι τόσο φανερὴ ἡ ἀλήθεια ὅτι ἡ νομοθεσία δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ καθιέρωσις οἰκονομικῶν καταστάσεων, ποῦ ὁ Ἄγγλος νομομαθὴς Dicey εἶπε : « Ἀπὸ τῆ νομοθεσία ἐνὸς λαοῦ μπορεῖ κανεὶς νὰ καταλάβῃ ποιά τάξις εἶνε εἰς αὐτὸν ἡ ἐπικρατοῦσα ». Εἰς τὴν ἀρχαιότητα ὁ δοῦλος δὲν θεωρεῖται ὑποκείμενον δικαίου, εἰς τὸν Μεσαίωνα ὁ κολλῆγος, χωρικὸς καλλιεργητῆς τῶν κτημάτων τῶν μεγάλων γαιοκτημόνων, φεουδαρχῶν, βαρῶνων καὶ ἱπποτῶν, θεωρεῖται μέρος τῆς γῆς, πουλιέται μαζὺ μὲ τῆ γῆ, ποῦ καλλιεργεῖ, δὲν μπορεῖ νὰ χωρισθῆ ἀπὸ τῆ γῆ, ποῦ καλλιεργεῖ. Ἡ ἀστική τάξις, ποῦ ζήτησε δικαιώματα ἰσότητος καὶ ἐλευθερίας στὴ Γαλλικὴν Ἐπανάσταση τῶρα τὰ ἀρνεῖται εἰς τὴν ἐργατικὴν τάξις καὶ τὴν καταδιώκει, διότι εἶνε ἡ τάξις, ποῦ ἀντιτίθεται εἰς τὰ συμφέροντά της.

Ἡ δουλεία στὴ Ρώμη ἔπεσε μόνον, ὅταν ἀνεπτύχθη ὁ καπιταλισμὸς καὶ ἡ δουλεία τοῦ κολλήγου, ἦταν παραγωγικώτερη ἀπὸ τοῦ σκλάβου. Ὁ καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Νεαπόλεως Γ. Σαλδιόλι εἰς τὸ βιβλίον του « ὁ Καπιταλισμὸς εἰς τὴν Ρώμην » ἀναφέρει πολλὰ τερτίπια, ποῦ ἔκαναν οἱ πάτρωνες (ἀφεντάδες Ρωμαῖοι) γιὰ νὰ ἀπελευθερώσουν τοὺς δούλους των καὶ νὰ τοὺς χρησιμοποιή-

οὖν ὡς κολλήγους διὰ τὰς γεωργικάς τῶν ἐργασίας, ἐκεῖ
ὅπου ἡ ἐργασία γιὰ νὰ εἶναι παραγωγικὴ ἐχρειάζον-
ταν κάποιο ἐνδιαφέρον καὶ ὄχι ἀπλῶς μηχανικὴ δου-
λειά, ὅπως εἰς τὰ μεταλλεῖα λ.χ. ὅπου οἱ ἐκμεταλλευ-
μένοι δοῦλοι ἔφθασαν εἰς τὴν στάσιν τοῦ Σπαρτάκου.
Ἡ ἐποχὴ αὐτὴ συμπέτει μὲ τὸν Χριστιανισμό, εἰς
τὸν ὅποιον ἐσφαλμένως ἀποδίδεται ἡ κατάργησις τῆς
δουλείας. Ὁ Παῦλος εἶπε ὅτι «οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ
ἐλεύθερος», ἀλλ' ἐνώπιον τοῦ πατρὸς τοῦ ἐν οὐρα-
νοῖς καὶ οὐχὶ τοῦ ἐπὶ τῆς γῆς καθεστῶτος.
«Ἀπαράδατος κανὼν τοῦ Ἀποστόλου εἶναι» λέγει
ὁ Ρενάν, (ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, Ἑλλ. μετάφρ. Βου-
τσινᾶ, ἔκδ. Βασιλείου Ἀθῆναι 1923 τόμ. Β'. σελ. 35)
«ὅτι ἕκαστος πρέπει νὰ μένη εἰς τὴν κατάστασιν,
ὅπου ἐκλήθη. Ἄν ἐκλήθη περιτετμημένος νὰ μὴ ἀπο-
κρύπτῃ τὴν περιτομήν· ἄν ἀπερίτμητος νὰ μὴ περιτέ-
μνηται· ἄν παρθένος νὰ μένη παρθένος· ἄν ὕπανδρος
νὰ παραμένῃ ὕπανδρος· ἄν δοῦλος νὰ μὴ ἀνησυχῇ δι'
αὐτό, μάλιστα δέ, καὶ ἄν εἰμπορῇ νὰ λυτρωθῇ νὰ
μένῃ δοῦλος». (Α'. πρὸς Κορινθίους ἐπιστολή, Ε.
21). Εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Αὐτοκράτορος Κωνσταντί-
νου (τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου) καὶ τοῦ Ἰουστινιανοῦ
ἀκόμα ἡ δουλεία ἐπισήμως δὲν εἶχε καταργηθῆ καὶ
νομικῶς ἦτο ἀνεγνωρισμένη (βλ. Guizot-Histoire
de la Civilisation en Europe. Κεφ. Β'). Εἰς τὰ
Μοναστήρια καὶ τὰς Ἐπισκοπὰς, ὅπου περιῆλθαν

διὰ δωρεῶν ἢ ἄλλως πως κτήματα, τσιφλίκια, εἰργάζοντο δούλοι, οἱ ὅποιοι μάλιστα κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς δούλους τῶν λαϊκῶν τσιφλικίων ὠνομάζοντο ἀγιόδουλοι!

Καὶ οἱ περὶ ἰδιοκτησίας θεσμοὶ ὑπέστησαν ἀνάλογον ἐξέλιξιν.

* Ἔτσι ἀπεδείχνεται ὅτι τὸ νομικὸν φαινόμενον τῆς κοινωνίας, ἡ νομικὴ συνείδησις, δὲν εἶνε κάτι τι τοῦ ἀπορρέει ἀπὸ ἰδέες, τὴν ἰδέα τοῦ δικαίου κλπ. Ἡ ἰδέα τοῦ δικαίου εἶνε μόνο ἡ ἰδεώδης παράστασις τῆς συντηρήσεως τῆς κοινωνικῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως κάθε ἐποχῆς *.

* Ἔτσι καὶ ἡ ἐκάστοτε μορφή τοῦ πολιτικοῦ φαινομένου, ποῖος δηλ. ἄρχει σὲ κάθε ἐποχῇ, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο φαινόμενο καθορίζεται ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴ μορφή τῆς κοινωνίας, ἀπὸ τὶς σχέσεις τῆς παραγωγῆς, τὴ θέση τῶν κοινωνικῶν τάξεων. Ἡ κυβερνήσις ἐνὸς τόπου δὲν εἶνε τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ ἐπιβολὴ μιᾶς θελήσεως ἐπὶ τῆς κοινωνίας. Ἡ θέλησις, ποῦ ἐπικρατεῖ σὲ κάθε ἐποχῇ εἶνε ἡ θέλησις τῆς ἐπικρατούσης, μεταξὺ τῶν ἀγωνιζομένων, κοινωνικῆς τάξεως, διότι ἐκείνης τὰ συμφέροντα ἐξυπηρετοῦν σὲ

* Εἰρωνευόμενος τὸν Μοντεσκιέ, τῆς Γαλλ. Ἐπαναστάσεως, ποῦ ἔγραψε ἓνα βιβλίον «Τὸ πνεῦμα τῶν νόμων», ὁ Μάρξ λέγει: «ἐὰν ὑπάρχει κάποιο πνεῦμα τῶν νόμων, τὸ πνεῦμα αὐτὸ εἶνε τὸ πνεῦμα τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας».

ώρισμένη στιγμή τήν πρόοδον τῆς κοινωνίας. Ἄλλὰ διὰ νά επικρατήσῃ πολιτικῶς μία τάξις μεταχειρίζεται βίαν, βίαν ἐναντίον τῆς τάξεως, πού χάνει τήν οικονομικήν καί συνεπῶς καί τήν πολιτικήν σημασίαν καί βίαν κατὰ τῆς τάξεως, πού γεννιέται, σάν ἀντίθεσὴ τῆς μέσα εἰς τήν επικρατησὴ τῆς. Γι' αὐτὸ ἡ επικρατοῦσα τάξις χρησιμοποιεῖ τὸ Κράτος. Ἡ λέξις Κράτος θὰ πῆθῃ βία, επικράτησις. Τὸ Κράτος, ἡ πολιτικὴ ἐξουσία κάθε χώρας ἐγεννήθηκε, ὅταν ἄρχισαν μετὰ τήν διαφοροποίησιν τῶν οικονομικῶν συμφερόντων νά φανερόντωνται αἱ κοινωνικαὶ τάξεις. Ἀτομικὴ ἰδιοκτησία, κοινωνικαὶ τάξεις, Κράτος, ἐφάνηκαν στὸν κόσμον μαζύ. Ὅσο δὲν ὑπῆρχε, ἀτομικὴ ἰδιοκτησία, κοινωνικαὶ τάξεις, ὁμάδες ἰδιοκτητῶν καί ἀκτημόνων, Κράτος δὲν ὑπῆρχε, ἢ τὸ πολὺ ἦταν μιὰ ἔννοια ἠθικῆς ἐπιβολῆς. Τὸ Κράτος εἶνε προϊόν βίας, ἐκπροσωπεῖ τὴν βία, ἀφ' ὅτου αἱ ἀντιθέσεις τῶν κοινωνικῶν τάξεων ἀπαιτοῦν βίαιη ἐπιβολὴ τῆς μιᾶς τάξεως ἐπάνω στὴν ἄλλη, διὰ νά ἐξασφαλισθῇ ἡ επικράτησις τῆς μιᾶς. Ὅσονδήποτε καὶ ἂν χάσῃ μία τάξις τὴν οικονομικήν τῆς σημασίαν στὴν κοινωνίαν, ὅμως δὲν ἐννοεῖ νά χάσῃ καί τὴν πολιτικὴν καί ἀγωνίζεται πάντοτε κατὰ τῆς τάξεως, πού ἐπεκράτησε. Παράδειγμα, ἡ ἀριτοκρατικὴ τάξις τῶν παλαιῶν φεουδαρχῶν καί γαιοκτημόνων πού ἀγωνίζεται κατὰ τοῦ σημερινοῦ Κράτους τῶν ἀστῶν, πού ἀποτελεῖ

πρόοδον ἀπέναντί τους και ζητεῖ νὰ γυρίσῃ πίσω τὴν πρόοδο γιὰ νὰ ἐπικρατήσῃ αὐτή. Οἱ ἄστοι κρατῶντας τὴ βία τοῦ Κράτους ἀγωνίζονται και κατὰ τῶν ἀριστοκρατῶν και κατὰ τοῦ προλεταριάτου, ποῦ εἶνε ἡ τάξη, ποῦ διαμφισβητεῖ τὴν πολιτικὴ ἐξουσία ἀπὸ τοὺς ἀστούς, διότι ἐκπροσωπεῖ τὴν πρόοδο ἀπέναντι τῶν ἀστῶν, τῶν ὁποίων ἡ οἰκονομικὴ σημασία στὴ κοινωνία μικραίνει, ὅσο ὁ ρόλος των χάνεται μπροστὰ στὸν ρόλο τοῦ προλεταριάτου, ποῦ χωρὶς αὐτὸ ὀλόκληρος ὁ βιομηχανικὸς και ἐμπορικὸς πολιτισμὸς τοῦ ἀστικοῦ καθεστῶτος εἶνε ἀδύνατον νὰ σταθῇ. Οἱ ἄστοι ἔχασαν σήμερα ἀπὸ τὰ χέρια τους τὸ καθεστῶς, ὅπως οἱ ἀριστοκράτες τὸ εἶχαν χάσει πρὸ 150 ἐτῶν. Σήμερον τὸ καθεστῶς ὀλόκληρο, τὴν κοινωνίαν ὅλην τὴν ἔχουν οὐσιαστικῶς στὰ χέρια τους οἱ προλετάρια. Ἐκεῖνοι ἂν δὲν δουλέψουν, ὅλη ἡ κοινωνικὴ ζωὴ σταματᾷ. Καὶ ἔχοντας αὐτὴ τὴ δύναμη, αὐτὴ τὴν ὑπεροχὴ στὴν οἰκονομικὴ ζωὴ μέσα στὴν κοινωνία, ἂν ἀπαιτήσουν νὰ καταργηθῇ ἡ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία τῶν ἀστῶν ἐπὶ τῶν μέσων τῆς παραγωγῆς θὰ γίνῃ, διότι ἄλλος ἐκτὸς τῶν προλεταρίων σήμερα δὲν μπορεῖ νὰ διατηρήσῃ τὴν ζωὴν τῆς κοινωνίας. Ἔτσι, καθὼς ἀλλάζοντας οἱ τεχνικοὶ ὄροι μὲ τὴν ἀνακάλυψη τοῦ ἀτμοῦ ἐγέννησαν τὴν τάξη τῶν ἀστῶν και ἔρριξαν τὴν ἀξία τῶν φεουδαρχῶν γαιοκτημόνων και τῶν βιο-

τεχνῶν, ἔτσι, πάλι, ἀλλάζοντας οἱ τεχνικοὶ ὄροι μὲ τὴν ἀνάπτυξη τῆς μηχανικῆς, τῶν μεγάλων ἐργοστασίων ἐγέννησαν τὸ προλεταριάτο, ποῦ, καθὼς παίζει τὸν σπουδαιότερο οἰκονομικὸ ρόλο στὴν κοινωνία, ἀρχίζει νὰ γίνεται ἡ πειρὸ σημαντικῆ, ἡ δυνάμι-
κῶς ἐπικρατοῦσα τάξη καὶ θὰ πάρῃ συνεπῶς γρήγορα καὶ τὴν πολιτικὴ ἐξουσία στὰ χέρια του διὰ νὰ κατευθύνῃ τὴν κοινωνία κατὰ τὸ συμφέροντά του, ἀφοῦ αὐτὸ εἶνε ἡ ἐπικρατοῦσα οἰκονομικὴ δύναμις εἰς τὴν κοινωνία. Ἐννοεῖται δὲν εἶνε εἰς ὅλες τῖς χῶρες ἀκόμη τὸ ἴδιο ἀνεπτυγμένο τὸ προλεταριάτο, οὔτε ἀκόμη ἔλαβε συνείδηση τῆς θέσεώς του καὶ τοῦ ρόλου, ποῦ παίζει στὴν κοινωνία διὰ νὰ κατευθύνῃ συνειδητὰ τὸν ἀγῶνά του κατὰ τῆς τάξεως, ποῦ δὲν θέλει νὰ τοῦ ἀναγνωρῆσῃ κοινωνικῶς καὶ πολιτικῶς τὴ θέση, ποῦ ὁ οἰκονομικὸς του ρόλος στὴν κοινωνία τοῦ δίνει. Ὁ εὐρωπαϊκὸς πόλεμος ἐτρένταξε ἀρκετὰ τὸ ἀστικὸ καθεστῶς καὶ ἐφάνηκε κάπως καὶ στὰ μάτια τῶν πειρὸ καθυστερημένων προλεταρίων ἡ δύναμη καὶ ἡ θέση τοῦ προλεταριάτου. Μένει στὰ σοσιαλιστικὰ κόμματα νὰ διαφωτίσουν τὸ προλεταριάτο καὶ νὰ κατευθύνουν συνειδητὰ τὸν ἀγῶνά του κατὰ τῆς ἀστικῆς τάξεως μέσα στὸ σημερινὸ ἀστικὸ καθεστῶς, δείχνοντας μὲ τὰ πράγματα, πῶς οἱ ἀστοὶ χάνοντας ὅλη μέρα, ἐξ αὐτῆς τῆς οἰκονομικῆς ἐξελίξεως, τὴ σημασία των ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τῆς κοινωνίας,

μὴ μπορῶντας νὰ ἐξασφαλίσουν μετὰ τὸ τράνταγμα τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολέμου, οὔτε τὴν παραγωγή, οὔτε τὴν ἀνταλλαγή, οὔτε τὴν κυκλοφορία τῶν προϊόντων κατὰ τρόπον ὠφέλιμον εἰς ὅλα τὰ μέλη τῆς κοινωνίας, διότι ἡ ἐξυπηρέτησις τοῦ ἀτομικοῦ των συμφέροντος ἀντιμάχεται τὸ συμφέροντα τοῦ συνόλου, πρέπει νὰ παραχωρήσουν τὴν θέσιν των εἰς τοὺς προλεταρίους, ποὺ ταυτίζουσι αὐτὰ τὰ δύο συμφέροντα κατὰ τὸν καλλίτερον τρόπο. Ἐκ τὸ ἀστικὸν Κράτος θὰ περάσουμε εἰς τὴν Προλεταριακὴν Δημοκρατίαν.

Ἡ πολιτειακὴ μορφή τοῦ Κράτους σὲ κάθε ἐποχὴ εἶνε λοιπὸν καθωρισμένη ἀπὸ τὸ ἀποτέλεσμα τῆς δράσεως τῶν διαφόρων κοινωνικῶν δυνάμεων τῶν κοινωνικῶν τάξεων.

Μοναρχία, ὅταν λίγοὶ ἄνθρωποι κρατοῦν στὰ χέρια τους τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν τῆς κοινωνίας, δημοκρατία ὅταν περισσότεροι καὶ πάντοτε μοναρχικὴ ἢ δημοκρατικὴ κυριαρχία μιᾶς τάξεως ἐπὶ τῆς ἄλλης. Μοναρχία στὸ μεσαίωνα, δημοκρατία μικροαστῶν, κοινοβουλευτικὴ δικτατορία σήμερον τῶν μεγάλων ἀστῶν κατὰ τῶν προλεταρίων καὶ μικροαστῶν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν μελῶν τῶν κοινωνικῶν τάξεων δὲν σημαίνει. Σημασίαν ἔχει ἡ οἰκονομικὴ ἀξία, ὁ ρόλος τῆς κάθε τάξεως εἰς τὴν κοινωνίαν.

Ἔτσι ὁλόκληρος ἡ πολιτικὴ κατευθύνεται ἀπὸ τὰ συμφέροντα καὶ τὴν διανοητικότητα τῆς ἐπικρα-

τούσης τάξεως. Ἡ ἐσωτερικὴ πολιτικὴ τῶν Κρατῶν, ἡ ἐξωτερικὴ, αἱ διεθνεῖς τῶν σχέσεις, οἱ πόλεμοι, αἱ συνθηκαί, ὅλαι αἱ πολιτικαὶ πράξεις καθρεφτίζουν τὰς περιπετείας τῆς ἀστικῆς τάξεως εἰς τὸν ἀγῶνα γὰρ ἐπικρατήσῃ καὶ γὰρ διατηρήσῃ τὴν ἐπικράτησίν της ἐναντίον τῶν ἄλλων ἐχθρῶν τῆς κοινωνικῶν τάξεων.

Ἡ νομοθεσία, ποῦ εἶνε ἡ θέλησις τοῦ Κράτους ἀκολουθεῖ τῆ γραμμῇ τῶν πολιτικῶν σκοπῶν τῆς κρατούσης τάξεως. Ἡ πολιτικὴ εἶνε ἡ πρακτικὴ δράσις τῆς κρατούσης τάξεως.

Ἡ κίνησις αὐτὴ ἐπηρεάζει ἀκόμη καὶ ἰδεολογικά φαινόμενα τῆς κοινωνίας, καθὼς θρησκεία, φιλοσοφία, τέχνη.

«Ὁ πνευματικὸς κόσμος τῆς θρησκείας, λέγει ὁ Μάρξ, δὲν εἶνε ἄλλα παρὰ ἡ ἀντανάκλασις τοῦ πραγματικοῦ κόσμου. Κοινωνία εἰς τὴν ὅποιαν τὸ προϊόν τῆς ἐργασίας παίρνει τὴν μορφήν ἐμπορεύματος, ὅπου, συνεπῶς, ἡ συνηθέστερη σχέσις μεταξὺ τῶν παραγωγῶν εἶνε ἡ σύγκρισις τῆς ἀξίας τῶν παραγομένων πραγμάτων, καὶ ἔτσι τὰ πράγματα συγκρίνονται κατὰ τρόπον ἀπόλυτον, ἀδιαφοροποιήτου ἐργασίας, τοιαύτη κοινωνία βρίσκει τὸν καλλίτερον θρησκευτικὸν τύπον εἰς τὸν Χριστιανισμόν, μὲ τὴν λατρείαν τοῦ εἰς τὸν ἀπόλυτον ἄνθρωπον καὶ κυρίως εἰς τὴν ἀστικὴν του ἀνάπτυξιν, θεϊσμός, προτεσταν-

τισμός κ.λ.π. Εἰς τοὺς ἄσιατικοὺς καὶ ἀρχαίους ἐν γένει τρόπους παραγωγῆς, ἢ μεταμόρφωση τοῦ προϊόντος εἰς ἐμπόρευμα εἶνε περιορισμένη. Αἱ παραγωγικαὶ σχέσεις εἶνε ἀπλαῖ, τὸ προσωπικὸν στοιχεῖον παίζει μεγαλειότερον ρόλον. Ὁ κατώτερος βαθμὸς ἀναπτύξεως τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων τῆς ἐργασίας, ποὺ χαρακτηρίζει τοὺς ὀργανισμοὺς τούτους, καὶ ἔχει τὸν ἀντίκτυπό του, φυσικά, ἐντὸς ὁλοκλήρου τοῦ συμπλέγματος καὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς ὕλικῆς ζωῆς, ἢ στενότης τῶν σχέσεων ἀντικαθρεπτιζονται εἰς τὶς παλιὰς ἐθνικὰς θρησκείας». (Κ. Μάργ. Τὸ Κεφάλαιον. Τόμ. Α'. κεφ. α'). "Ἄν ἡ ἀρχικὴ μορφή τῆς θρησκείας εἶναι ὁ ἀνθρωπομορφισμός, φυσικὸν εἶναι οἱ ἄνθρωποι νὰ δώσουν καὶ κοινωνικὴ ζωὴ εἰς τοὺς θεοὺς των καὶ σχέσεις μὲ τοὺς ἀνθρώπους, σὰν τῇ ζωῇ τοῦ καθεστῶτος, εἰς τὸ ὅποιον ζοῦν. Αἱ δημοκραταὶ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἀπέδωσαν δημοκρατικὴ μορφή εἰς τὴν συμβίωσιν τῶν θεῶν των καὶ ἰσοπολιτεία μὲ τοὺς ἀνθρώπους. Οἱ θεοὶ συζητοῦν καὶ παλαίουν μὲ τοὺς ἀνθρώπους ὡς ἴσοι πρὸς ἴσους. Ὑπάρχουν καὶ κατώτερα εἶδη δουλικῶν θεοτήτων. Ὁ ἀνατολικὸς Πατριαρχισμὸς τῶν Ἑβραίων ἐγέννησε τὸ Μονοθεϊσμό. Ὅσον καὶ ἂν ἐπολέμησαν τὸ χριστιανισμὸ οἱ Ρωμαῖοι Αὐτοκράτορες, ὅμως τὸν ἐδέχθησαν ὅταν εἶδαν ὅτι γινόμενοι ἀρχηγοὶ Μονοθεϊστικῆς θρησκείας δίδουν νέα βάση καὶ θεῖον κῦρος

εἰς τὴν Αὐτοκρατορία τους. Ἔτσι ὁ Αὐτοκράτωρ Κωνσταντῖνος παρ' ὅλα τὰ ἐγκλήματα του γίνεται ἀρχηγὸς τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἀνακηρύσσεται ἀπ' αὐτὴν Ἅγιος. Ὁ Θεὸς Ζεὺς στὶς Ἑλληνικὰς δημοκρατίας ἐκπροσωπεύει τὴν παγκόσμια ἁρμονία καὶ συμπίπτει μὲ τὴν παγκόσμια λογική, καὶ κυβερνᾷ τὸν κόσμον, καὶ ποὺ ὁ ἄνθρωπος μπορεῖ νὰ ἐξηγήσῃ καὶ νὰ ἐλέγξῃ. Στὶς μονοθεϊστικὰς θρησκείας, στὸν αὐτοκρατορικὸ σκοτεινὸ μεσαίωνα ὁ Θεὸς εἶνε μυστηριώδους δυνάμεις, καὶ ὁ καθένας χρεὸς ἔχει νὰ ὑποτάσσεται δουλικῶς.

Ἔτσι τὸ ἴδιο παρατηροῦμε καὶ εἰς τὴν ἐμφάνιση τῶν τεχνῶν, καὶ τῶν ἐπιστημῶν καὶ τῆς φιλοσοφίας ποὺ γεννᾶται ἐκ τῶν πορισμάτων τῶν ἐπιστημῶν. Ὁμιλῶντας ὁ Μάρξ διὰ τὴν τεχνολογία, συστηματικὴ δηλαδὴ μελέτη τῶν τεχνικῶν μέσων κάθε ἐποχῆς γράφει: «Ἡ μελέτη τῆς τεχνολογίας διασαφηνίζει τὸν τρόπον τῆς δράσεως τοῦ ἀνθρώπου, ὅχι μόνον ἀπέναντι τῆς φύσεως, τὸν τρόπον δηλ. παραγωγῆς τῆς ὀλικῆς ζωῆς καὶ τῆς καταγωγῆς συνεπῶς τῶν ὀλικῶν σχέσεων, ἀλλ' ἀκόμη καὶ ἀπέναντι τῶν πνευματικῶν διαθέσεων καὶ ἰδεῶν, καὶ προκύπτουν ἐξ αὐτῶν.» Καὶ ἡ ἀνάπτυξις τῶν ἐπιστημῶν ἀκόμη εἶναι ὑποταγμένη στὴν οἰκονομικὴν ἐξέλιξις. Ἡ ἐπιστήμη εἶναι παρατήρησις, ἀνάλυσις, ἐξήγησις. Ἡ παρατήρησις σὲ

κάθε εποχή είναι προηγμένη τόσο όσο τῆς ἐπιτρέπουν τὰ ὕλικά μέσα. Ὅσον δὲ καὶ ἂν φαίνεται ἀφηρημένη οὐχὶ σκόπιμη ἐνέργεια, ἢ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ὅλες οἱ ἐπιστῆμες προέκυψαν ἀπὸ πρακτικὴν ἀνάγκη καὶ πρακτικοὺς σκοποὺς. Ἡ γιατρική, ἡ φυσική, ἡ γεωγραφία, ἡ μηχανική εἶναι φανερό πῶς προῆλθαν. Ἡ ἀστρονομία ἐδγῆκε ἀπὸ τὴν ἀστρολογία, τὴ γνῶση δηλ. τῆς σημασίας τῆς κινήσεως τῶν ἀστέρων καὶ τὴν ἰκανότητα ἢ ἐπιδράσεως ἐπ' αὐτῶν (μαγεία) ἢ προρήσεως τοῦ μέλλοντος (μαντεία). Τὸ ἴδιο καὶ ἡ χημεία ἐδγῆκε ἀπὸ τὴν Ἀλχημεία. Ἀκόμη καὶ τὰ μαθηματικὰ προέκυψαν ἀπὸ πρακτικοὺς ὄρους μετρήσεως (γεωμετρία θὰ πῆ: μέτρηση τῆς γῆς). Καὶ τὰ ἀνώτερα μαθηματικὰ ἀπὸ ἀνάγκη μετρήσεως ἀκόμη πολυπλοκωτέρων πραγμάτων. Ἡ ἀνάπτυξη τῆς χημείας, (στερεοχημεία, μοριακὴ χημεία) κλπ. ἢ ἀνάπτυξη τῆς ἠλεκτροδυναμικῆς καὶ ἠλεκτροχημείας κλπ. ἐπηρεάζει τὰ μαθηματικὰ, ποὺ προσπαθοῦν νὰ βροῦν σταθερὴ ποσοτικὴ διατύπωση εἰς τίς ποιοτικὰς διαφορὰς τῶν φαινομένων. Ἀφ' ἧς ἡ νεωτέρα τεχνικὴ ἀνέπτυξε μηχανικά, ἀστρονομικὰ ἔργαλεια, μικροσκόπια, χημικὰ μέσα κλπ. οἱ ἐπιστῆμες ἐπροώδευσαν καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ διανόηση ἐπλάτυνε. Ἐπίσης ἡ κοινωνικὴ σύνθεση, βασιζόμενη κατὰ τὰ ἀνωτέρω εἰς τὴν οἰκονομικὴ συγκρότηση, εὐκολύνει ἢ δυσκολεύει τὴν ἀφιέρωση τῶν πολιτῶν εἰς

τάς ἐπιστήμας. Ἀναλόγως δὲ τῆς κινήσεως αὐτῆς ἐπηρεάζεται καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ μανταλιτὲ ἐν γένει καὶ ἡ πορεία τῆς.

Τὸ ἴδιο μποροῦμε νὰ ποῦμε καὶ μὲ τὴ φιλοσοφία γενικῶς. Ἡ ἀνάγκη τῆς γενικῆς ἐξηγήσεως τοῦ σύμπαντος, ποῦ εἶναι ἀνάγκη διανοητικὴ, ὑπακούει εἰς πρακτικὰς ἀνάγκας καὶ πρῶτα ἀπ' ὅλα εἰς ἀνάγκην νὰ διατυπωθῇ γενικῶς καὶ μὲ ἀπόλυτον τρόπον ἡ θέσις ἀπὸ τὴν ὁποίαν νὰ ἀναχωρεῖ ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν λύσιν τῶν ἠθικῶν (τῆς συμπεριφορᾶς) καὶ κοινωνικῶν γενικῶς προβλημάτων. Τοῦτο τὸ ἀνεγνώρισαν ἤδη οἱ σημερινοὶ φιλόσοφοι. Ὁ γάλλος καθηγητῆς Rey εἰς τὸ σύγχρονο βιβλίον του «Ἡ νεωτέρα Φιλοσοφία» γράφει: «Ὅλα τὰ φιλοσοφικὰ συστήματα καταρτίζονται διὰ νὰ δικαιολογηθοῦν αἱ μορφαι τῆς κοινωνικῆς δράσεως. Τοῦτο βλέπομεν σήμερον εἰς τὰ νεώτερα φιλοσοφικὰ συστήματα, ποῦ ἀνέλαβαν τὴν ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ παλαιοῦ ὀρθολογισμοῦ, γιὰ νὰ ἀποφύγουν τὰ συμπεράσματα, ποῦ αὐτὸς ἐπέβαλεν ἐπὶ τῆς δράσεως. Διὰ τοῦτο ζητοῦν, ἄλλα συστήματα μὲ βάσιν τὸ αἶσθημα, τὸ ἔνστικτον κλπ. Ἡ ἐπιτυχία ἔγεινε τὸ μέτρον τῆς ἀληθείας. Ἡ φιλοσοφία ἔτσι δὲν εἶναι παρὰ ἠθικολογικὴ θεωρία (doctrine morale)». Εἶδαμε παραπάνω τί εἶναι ἐκεῖνο, ποῦ ἐκάστοτε καθορίζει τὰς ἠθικὰς ἀξίας καὶ τὰ ἠθικὰ συστήματα. Ἀναλυτικὴ καὶ βαθειὰ ἔρευνα

θα μπορούσε να βρῆ κάτω ἀπὸ κάθε φιλόσοφο τὴν οἰκονομικὴ μανταλιτὴ τῆς ἐποχῆς του ἢ τῆς τάξεώς του. Τοῦτο ἤδη ἔκαμε κάπως ὁ Ἑγκελς εἰς τὴ μελέτη του γιὰ τὸν Φόϊερμπαχ καὶ εἰς τὸ φιλοσοφικό του ἔργο ὁ Ἀντι-Ντιούριγκ. Μὲ πολλὴ βαθύτητα ἐργάσθηκε κατὰ τὸν τρόπον αὐτόν ὁ Λενὶν (Ν. Λένιν· Ὑλισμὸς καὶ ἐμπειροκριτικισμὸς-Μόσχα 1909) καὶ ὁ Β. Σουλιατίκωφ (Ἡ δικαιολόγησις τοῦ καπιταλισμοῦ εἰς τὴ φιλοσοφία τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης. Ἀπὸ τὸν Καρτέσιο μέχρι τοῦ Μάχ. Μόσχα 1908) ὁ τελευταῖος αὐτὸς συγγραφέας κάνει ἐπιγραμματικώτατες παρατηρήσεις γιὰ τὴ φιλοσοφία τοῦ Καρτεσιου («ὅπου ὁ κόσμος ὀργανοῦται κατὰ τὸ πρότυπον χειροτεχνικῆς ἐπιχειρήσεως», τοῦ Σπινόζα («τοῦ ὁποῖου ἡ πανθειστικὴ περὶ κόσμου ἀντίληψις εἶναι ὕμνος πρὸς τὸ κεφάλαιον, ποὺ ἀρχίζει νὰ θριαμβεύῃ καὶ νὰ τὰ συγκεντρώνει ὅλα»,) τοῦ Κάντ, τοῦ Χιούμ, τοῦ Φίχτε («ποὺ ἡ θεωρία του περὶ λειτουργιῶν εἶναι τὸ ἀντίστοιχο τοῦ πνεύματος τῆς εἰδικοποιήσεως»), τοῦ Ἀδενάριους, τοῦ Μάχ, τοῦ Βούντ. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ μὲ τὴν καλλιτεχνία. Ἡ μουσικὴ στὴν ἀρχὴ δὲν ἦταν ἄλλα τίποτε παρὰ μέσον ὀργανώσεως τῆς ἐργασίας, διὰ τοῦ ρυθμοῦ τοῦ τραγουδιοῦ ἢ τοῦ ὀργάνου, ποὺ συντονίζοντας τὴν δουλειὰ πολλῶν μαζὺ ἔκανε τὴν ἐργασία παραγωγικώτερη.

Ἡ φιλοσοφία, λοιπόν, οἱ ἐπιστῆμες, οἱ τέχνες προχῶ-

πτουν ἀπὸ πρακτικῶν σκοποῦς, καὶ ἀπὸ τὴν ἰδεοποίηση πρακτικῶν μέτρων γιὰ τὴν μελέτη τοῦ κόσμου, τοῦ ἀνθρώπου, τῆς κοινωνίας. Αἱ ἱστορικαὶ περιπέτειαι τῶν λαῶν εἶνε καὶ αὐταὶ ἀποτέλεσμα τῆς ἐξελίξεως τοῦ ἀγῶνος τῶν κοινωνικῶν τάξεων, ποὺ τὸν καθορίζει ἢ ἐξέλιξη τοῦ καθεστῶτος, τῶν σχέσεων, ποὺ δημιουργεῖ ὁ τρόπος τῆς παραγωγῆς, ὡς τὸν καθορίζουν οἱ ἐκάστοτε τεχνικαὶ ὄροι.

Ἔτσι δλόκληρη ἡ ἱστορία, ἡ ἱστορικὴ ἐξέλιξη τῶν λαῶν εἰς τὰς ἠθικάς, πνευματικάς, πολιτικάς καὶ κοινωνικάς γενικῶς ἐκδηλώσεις τῆς, καθορίζεται κατὰ πρῶτον λόγον ἀπὸ τὰ ὄλικά στοιχεῖα τῆς κοινωνικῆς οἰκονομικῆς ζωῆς, ὡς τὴν καθορίζουν αἱ τεχνικαὶ συνθήκαι τῆς παραγωγῆς, μέσα εἰς τὸ δεδομένον φυσικὸν περιβάλλον, καὶ τὸ οἰκονομικὸν καθεστῶς, ποὺ αἱ συνθήκαι αὐταὶ δημιουργοῦν, καθεστῶς παραγωγῆς καὶ κυκλοφορίας τῶν οἰκονομικῶν ἀγαθῶν, συγκοινωνίας, ἐμπορίου, διανομῆς τῶν ἀγαθῶν καὶ τοῦ παραγομένου εἰσοδήματος μεταξὺ τῶν κοινωνικῶν τάξεων, ποὺ αὐτὸ πάλιν τὸ οἰκονομικὸν καθεστῶς δημιουργεῖ. Αἱ οἰκονομικαὶ συνθήκαι καθορίζουν καὶ τὰς νομικάς καὶ πολιτικάς συνθήκας ἐνὸς τόπου, ἀκόμα καὶ τὰς πνευματικάς, ἤτοι τὰς διαφόρους ἰδεολογίας πολιτικάς καὶ φιλοσοφικάς.

Δὲν πρέπει ὁμως νὰ νομισθῇ ποτὲ ὅτι ἡ ἐξήγησις αὐτῆ τῆς ἱστορίας εἶνε μηχανικὴ ἐξή-

γησις. Ὅτι αὐτομάτως καὶ μηχανικῶς προκύπτουν ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴ διαρρυθμίσθη τῆς κοινωνίας ὅλα τὰ φαινόμενα. Ἡ σειρά καὶ ὁ τρόπος, ποῦ ἀναπτύσσονται τὰ κοινωνικὰ φαινόμενα μέσα ἀπὸ τὴν πλεγμαμένη καὶ πολύπλοκο οἰκονομικὴ διαρρυθμίσθη τῆς κοινωνίας εἶνε ζήτημα μελέτης διὰ νὰ ἐννοηθῆ. Ἡ θεωρία τοῦ ἱστορικοῦ υλισμοῦ δίδει μόνον τὴν κεντρικὴ γραμμὴ, τὴ γενικὴ αἰτία τῆς ἐμφάνισσως καὶ τῆς ἐξελίξεως τῶν κοινωνικῶν φαινομένων καὶ ἱστορικῶν γεγονότων. Ἡ παρακολούθησθη τῆς διαρκῶς ρευστῆς, ἀσταθοῦς οἰκονομικῆς συγκροτήσεως καὶ οἱ ἀγῶνες τῶν κοινωνικῶν τάξεων καθορίζουν τὸν κύκλον τῆς ἱστορικῆς δράσεως τῶν ἐθνῶν.

Μέσα εἰς τὸν κύκλον αὐτόν, ποῦ διαγράφει ἡ οἰκονομικὴ ὀργάνωσις τῆς κάθε κοινωνικῆς ἐποχῆς ὄρουν καὶ οἱ πολιτικοὶ καὶ πνευματικοὶ παράγοντες. Καὶ ἔχουν καὶ αὐτοὶ τὴν ἀξίαν των, ἀλλὰ ποτὲ δὲν μποροῦν νὰ ξεπεράσουν τὴν ἀξία τῶν οἰκονομικῶν ὄρων καὶ παρ' ὅλους αὐτοὺς νὰ δημιουργήσουν αὐτοὶ με πολιτικὴ ἢ πνευματικὴ ἐπίδραση γεγονότα διάφορα ἐκείνων, ποῦ οἱ οἰκονομικοὶ ὄροι ἐπιβάλλουν. Τοῦτο δὲν συνέβη ποτὲ εἰς τὴν ἱστορία. Οἱ πολιτικοὶ καὶ πνευματικοὶ παράγοντες παίζουν τὸν ρόλον τους, καὶ κανεὶς δὲν δύναται νὰ ἀρνηθῆ τοῦτο, ἀλλ' ὁ ρόλος των εἶνε βοηθητικὸς μόνον ἢ ἐμποδιστικὸς εἰς τὸ νὰ ἐννοήσουν οἱ ἄνθρωποι τὴν οἰκονομικὴ ἐξέλιξη καὶ τὰ

ἀποτελέσματά της. Ἄλλ' ὁ περιορισμένος αὐτὸς ρόλος των διαρκεῖ ὅσο ἡ οἰκονομικὴ ἐξέλιξις ἐνὸς τόπου εἶνε βραδεῖα καὶ ἐλαφρά. Ὅταν διὰ τεχνικούς, ὑλικούς, οἰκονομικούς λόγους ἡ ἐξέλιξις αὐτὴ πάρειδξύτερη μορφή, καθὼς συμβαίνει εἰς τὴν ἱστορίαν μέσα εἰς τὴν ἀνταλλασσομένην ἐποχὴν ἡρεμῆς καὶ εἰρηνικῆς ἢ βιασμένης καὶ ἐπαναστατικῆς ἐξελίξεως, τότε ὁ ρόλος τῶν οἰκονομικῶν ὄρων παίρνει τέτοιαν ὄρμη καὶ τόσην γυμνότητα, ὥστε ἡ θεωρία τοῦ ἱστορικοῦ ὕλισμοῦ ἀποδείχνεται ὀλοφάνερη. Μία τέτοια ἱστορικὴ περίοδος εἶνε ἡ σημερινὴ μεταπολεμικὴ περίοδος, ὅπου γυμνότατα ἐφάνηκε σ' ὅλας τὰς χώρας ἡ ἀπόλυτη ὑπεροχὴ τοῦ ρόλου τῶν οἰκονομικῶν ὄρων τῆς κοινωνικῆς ζωῆς καὶ τῶν οἰκονομικῶν ὄρων τῆς ἐπικρατοῦσης τάξεως, καθὼς ἀντιτίθενται εἰς τὰ συμφέροντα τοῦ προλεταριάτου, ἀπὸ τὸν ὅποιον ρόλον καὶ ἀντίθεσιν καθορίζονται γυμνότατα ὅλα τὰ πολιτικὰ ζητήματα, αἱ θεωρίαι καὶ αἱ πνευματικαὶ ἐκδηλώσεις τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, χωρὶς οὔτε αἱ πολιτικαὶ θεωρίαι, οὔτε αἱ θρησκείαι, οὔτε αἱ φιλοσοφίαι, οὔτε οἱ μεγάλοι ἄνθρωποι νὰ μποροῦν νὰ τοὺς ἀντισταθοῦν.

Οἱ τεχνικοί, λοιπόν, ὄροι τῆς παραγωγῆς τῆς ὑλικῆς ζωῆς διαμορφώνουν τὴν κοινωνικὴν συμβίωσιν. Οἱ ἴδιοι ὄροι κατευθύνουν τὶς ἐπιστῆμες, ὡς πρακτικὰ μέσα. Τὰ προβλήματα, ποὺ γεννᾷ εἰς τὸν ἄνθρωπον ἡ κοινωνικὴ συμβίωσις καὶ ποὺ θρησκείαι, ἱστορικὸς ὕλισμος

ἐπιστήμη καὶ φιλοσοφία βάνονται νὰ λύσουν, λύνονται σὲ κάθε περίοδο κατὰ τὸ βαθμὸ τῆς κοινωνικῆς καταστάσεως κάθε ἐποχῆς, ποὺ ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ κυρίως διαμορφώνει καὶ ἡ πάλιν τῶν κοινωνικῶν τάξεων καθορίζει. Ὑλικὴ καὶ πνευματικὴ ζωὴ τῶν κοινωνιῶν, στηριζόμενες βασικά εἰς τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν ἀκολουθοῦν τὴν μεταβολὴν ταύτης.